

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ

О. І. СЛАВУТА, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків, Україна*

Фактором, що стримує розвиток багатьох національних економік і світової економіки в цілому в ХХІ столітті, є дефіцит прісної води. Прісна вода зазвичай характеризується як ресурс, що має суспільну цінність: вона не знаходиться в приватній власності і навколо неї з'являється безліч конкуруючих сторін, які бажають мати до неї доступ. У ряді випадків конкуренція за дефіцитний ресурс вирішується насильницьким способом в результаті збройного конфлікту. За період 2014–2018 рр. в усьому світу сталося 263 водні конфлікти, більшість із них у Західній Азії (79 конфліктів) та Центральній Африці (67 конфліктів) [7]. До 2050 року потреби населення і світової економіки в прісній воді, вірогідно, перевищать її ресурси. Нестача водних ресурсів також безпосередньо впливає на сектор зайнятості, де близько 42 % робочих місць у світі можуть бути визначені значною водозалежністю [3].

Аналогічна ситуація стосується і України, для більшості території якої характерний значний дефіцит води. Рівень водопостачання на душу населення країн ЄС та України має різницю в декілька разів: так, в Україні цей показник становить 1,1 тис. м³, у Франції – 2,9 тис. м³, у Греції – 5,2 тис. м³, у Норвегії – 83,7 тис. м³ [1]. Тому важливим для України є пошук шляхів та інструментів, які б дозволили покращити водопостачання. Наряду із консервативними пропозиціями, такими як економія води, впровадження новітніх технологічних рішень, збільшення використання підземних вод, слід розглядати і альтернативні підходи.

Одним із таких варіантів є вивчення витрат «віртуальної води», ідея якої була запропонована Дж. Алленом, який під цим терміном розумів сумарну кількість води, що витрачається при виробництві якогось товару або послуги [5]. Облік її величини в у контексті країн та галузей світового господарства з подальшим коригуванням існуючої системи міжнародного поділу праці, економічної спеціалізації країн та потоків міжнародної торгівлі можуть сприяти оптимізації територіальної структури світового виробництва та торгівлі, підвищити глобальну водну безпеку.

Відповідно до запропонованої Дж. Алленом концепції країни з обмеженими водними ресурсами можуть купувати водні продукти в країнах, де відносна цінність води нижча. Таким чином можна підвищити ефективність використання води в глобальному масштабі. Цю концепцію підтверджують результати досліджень інших вчених.

Регіони, які найбільш активно експортують віртуальну воду, – це країни Південної та Північної Америки, Південно-Східної Азії та Австралія, для яких характерним є високий рівень водозабезпечення. У той же час імпортерами є

переважно країни з дефіцитом води у Східній та Південній Азії та Північній Африці. Найбільшими імпортерами «віртуальної води» є: США, Японія, Німеччина, Китай, Італія, Мексика, Франція, Великобританія, Нідерланди [6].

В Європі водозабезпеченість країн вкрай неоднорідна, і знижується в міру руху з півночі на південь і з заходу на схід. Загалом цей континент є основним імпортером віртуальної води, що, на думку деяких вчених[4], пов'язано із квазіколонізацією. У процесі цього явища високорозвинені країни здійснюють масштабну скупку і оренду земель високою водозабезпеченістю за кордоном для виробництва і подальшого вивезення виробленої на них продукції.

За підрахунками експертів Україна має значні обсяги віртуальної води. Зокрема, за експортом загальний показник становить 19,5 млрд м³, що перевищує обсяги водокористування в цілому по країні. За імпортом показник віртуальної води становить 1,84 млрд м³. У фінансовому аспекті експортні потоки віртуальної води оцінюються у 8,5 млрд грн за внутрішніми цінами, та 11,5 млрд дол. США – за світовими; імпортні потоки – 5,5 млрд грн та 1,78 млрд дол. США, відповідно [1].

Основний вплив на експортні потоки має сільськогосподарське виробництво (близько 80 % загального показника), на імпорт – промислові товари. Постачаючи зерно за кордон, Україна виводить за свої межі значну кількість віртуальної води, якої не так багато в імпортних товарах [2].

Відповідно до виявлених проблем, які посилюються збільшенням навантаження на існуючу систему забезпечення прісною водою через глобальне потепління та світовий економічний розвиток вкрай актуальним є пошук і впровадження шляхів трансформації потоків віртуальної води в реальні водні ресурси, а також питання впровадження ринкових інструментів розподілу водних ресурсів в загальносвітову практику.

Література:

1. Хвесик М. Віртуальна вода: міф чи реальність? / М. Хвесик, А. Сундук // *Дзеркало тижня. Україна*. – Вип. № 25. – URL: https://dt.ua/ECOLOGY/virtualna-voda-mif-chi-realnist-_html
2. Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». URL: <http://ecos.kiev.ua/news/list/>
3. Доповідь ООН про розвиток світових водних ресурсів, 2016 р. – URL: <http://www.fao.org/cgrfa/assessments/global-assessments/sow/ru/>
4. Лихачева А. Вода и мир. Почему не нужно поворачивать сибирские реки, или что такое конкуренция за пресную воду / А. Лихачева // *Россия в глобальной политике*, 2016. – № 4. – URL: <https://globalaffairs.ru/number/Voda-i-mir-18239>
5. Allan J. A. Virtual water: a strategic resource / J. A. Allan // *Global solutions to regional deficits. Groundwater*, 36 (4), 1998. – P. 545–546. – DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6584.1998.tb02825.x>
6. The water footprint of humanity. Water Footprint Network. URL: waterfootprint.org.
7. Yuriev A. Prerequisites for water trade markets emergence / A. Yuriev, E. Venitsianov, G. Adzhienko. – 2018. URL: www.quard.org/water-crisis/quard-research/water-trade-markets/en